

**Соціальний театр як засіб формування культурно-мистецької
компетентності молоді**

Анотація

У статті дано класифікацію аматорським театрам, досліджується естетична платформа конкретного соціокультурного феномену – Чернігівського соціального студентського театру EX LIBRIS. У висновках наголошується на ефективності роботи цього засобу естетичного навчання та виховання, зокрема у напрямку формування таких компетентностей як аналіз мистецтва, ведення дискусії на мистецьку тему, аргументування естетичного смаку, презентування у видовищно-виразних формах літературних творів.

Відбір духовних цінностей, які формують нову антропологічну модель нашого суспільства розпочато у останні десятиліття, але очевидним стає повернення до принципів справжнього гуманізму, толерантності, християнської альтруїстки. Одним із дієвих засобів актуалізації та впровадження в студентське середовище цих орієнтирів є соціальний театр. Явище соціального театру детально вивчено інструментарієм соціальної педагогіки та психології, мистецтвознавства, проте з філософсько-культурологічного ракурсу ще не зроблено аналізу цього локального феномену.

Мета дослідження – коротко проаналізувати естетичні підвалини та функції соціального студентського театру. Завдання – визначити його особливості, розкрити етапи синтезування естетичних, культурно-просвітницьких, педагогічних та соціальних аспектів роботи на прикладі Чернігівського театру

«EX LIBRIS», створеного в результаті співпраці ГО ММЦ «Жменя» та Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Студентський театр, як мобільне і достатньо адаптоване до потреб молоді явище, може вдало конкурувати з іншими формами організації дозвілля. Проте існує сьогодні загроза звести всі функції театрального мистецтва до релаксаційно-гедоністичної або ідеологічної.

Студентський театр – це постійно діюча студентська організація, яка регулярно виступає перед глядачем. Модифікаціями студентського театру є літературо-центристський театр (класичний репертуар), студентський театр естрадних мініатюр (сучасний популярний репертуар) та соціальний театр. Перший – це модель класичної театральної культури в адаптованому вигляді, прищеплена у ВИШах. Другий пов'язаний із внутрішніми запитами ВНЗ (більшість глядачів зазвичай самі студенти і викладачі, акторами, режисерами та авторами драматичного тексту є студенти, СТЕМ матеріально і морально підтримують ректорат і деканати навчального закладу, часто делегуючи профорієнтаційну функцію). Третій різновид студентського театру, соціальний театр, є іншим за наступними ознаками: вектори діяльності якого – благодійність і соціалізація.

Особливістю роботи соціального театр є й те, що частота прем'єр не залежить від пам'ятних дат, днів відкритих дверей, інших університетських заходів. Матеріально театр залежить від глядацьких пожертв, які розподіляються як на потреби художні, так і на волонтерську допомогу іншим соціальним осередкам громадянського суспільства (лікарням, товариствам інвалідів). Саме тому соціальний театр є пріоритетним об'єктом донорської допомоги при розподілі грантів в міжнародних культурних стратегіях, бо саме він здатний виконувати багато соціальних функцій, окрім власне естетичної. За відсутності донорської допомоги якість роботи соціального театру стає низькою. Матеріальні надходження від благодійних вистав не можуть повністю забезпечити колектив костюмами, сценографією, друкованою продукцією, а головне – покрити витрати на навчання акторів-аматорів на тренінгах від професіоналів різних галузей театральної справи. Відбір акторів до соціального

театру також передбачає домінування соціальної свідомості (бажання нести культуру та радість іншим). Зауважимо і про такий варіант студентського театру як «соціально-психологічний», який часто сприймається переважно як реалізація специфічної тематики у виставах (наприклад, антинаркотична, антисуїцидальна спрямованість, толерантність до ВІЧ-інфікованих, до людей з особливими потребами, профілактика згубних звичок, прищеплення комунікативних навичок і т.д.). Ми виходимо з практичного досвіду конкретного творчого колективу, зокрема роботи театру «EX LIBRIS», художнім керівником і автором концепції якого є автор цієї статті.

Наведемо основні тези естетичної платформи театру «EX LIBRIS».

Соціальна проблематика вистави має бути присутньою, але не у пафосно-відвертій подачі, скоріше у контексті, ніж у тексті драматичного дійства.

Соціальна інтеграція починається з нас, дружніх і доброзичливих. Театр є міжфакультетським, у культурі корпоративних стосунків віддається перевага взаємопідтримці студентів-філологів, технологів, педагогів початкової школи, істориків та психологів. Також у комунікативному просторі театрального видовища відбувається інтеграція учнів середньої школи та студентів. Часто інтеграція стає ширшою, якщо вистави даються для дітей з особливими потребами, навіть прищеплюються елементи інклюзивності.

Спеціальних соціальних жанрів не існує, тому найчастіше до репертуару соціального театру потрапляють казка, притча, фарс, трагікомедія, драма. Творчий досвід художнього керівника та акторів розпочинався із освоєння різдвяних народних традицій. Потім відбулося знайомство із різдвяною казкою, такою стала драматична історія «Три британські феєчки» (січень 2015) та «Маленький вертеп» (січень 2017- 2018 років).

Принципом естетичної платформи театру «EX LIBRIS» є також естетичне волонтерство. Колектив ділиться виставами не тільки зі студентами і викладачами свого ВНЗ, але й показує роботи на волонтерських засадах для людей з особливими потребами (підопічні громадської організації «Аратта», театр реабілітації та соціальної інтеграції «Дивосад», ГО «Голос Батьків», НРЦ

№2), для школярів, відвідувачів обласного художнього музею імені Григорія Галагана. Варто сказати і про театралізовану концертну програму, яку актори показують пацієнтам обласної дитячої лікарні. Специфіка її полягає у тому, що треба максимально мобільно переформатувати виставу у просторі і часі, адже інколи вона дається у холі певного відділення, а годинаю пізніше демонтується на епізоди і дається у палатах, де діти, прикуті хворобою до ліжок, стають її інтерактивними свідками. Організація естетичного виховання для таких дітей потребує від соціального актора ще й компетентностей у галузі арт-терапії, високих адаптаційних здібностей, навичок інклюзивного навчання та виховання.

Вистава-ігротека є унікальним жанром, який невимушено, але ефективно актуалізує для дітей знання певної сфери. У постановці «Про Червону шапочку та Музичного вовка» вдалося зробити наголос на користі музичної освіти. П'ять гастролей у притулки, реабілітаційні центри, школи-інтернати області засвідчили, що естетичне волонтерство може бути з чітко визначеним навчальним і арт-терапевтичним результатом. Інша вистава-ігротека, «Аліса у країні звичайнісіньких чудес», поставлена за мотивами класичної англійської казки Л.Керола орієнтована мотивувати дітей 9-11 років на вивчення цього літературного твору та одночасно стимулює інтерес до вивчення англійської мови. Режисер-консультант вистави, актор Чернігівського обласного академічного музично-драматичного українського театру Євген Бондар так розставив змістовні акценти, що робота стала цікавою і юнацькій аудиторії.

Соціальний театр спирається також і на принцип культуртрегерства, особливо коли колектив вносить у молодіжне середовище елементи елітарної культури. Прикладом реалізації цього принципу є драма про кінотворчість О. Довженка «Довженко: PRO ET CONTRA», яка сприяє саме інтелектуально-естетичному зростанню як учасників колективу, так і глядача. П'єса спонукає замислитися над проблемою витоків творчості, відповідальності митця перед майбутніми поколіннями за правду чи соціальну кон'юнктуру, яку він реалізував у мистецтві.

Ще одна робота колективу є елітарною за змістом – це сюрреалістичний фарс «Золота рибка» за мотивами драми Наталії Ворожбит «Сон у салаті Олів'є».

Молоді актори разом із запрошеним режисером-консультантом із Молодіжного театру Мирославою Витриховською переосмислили твір. В результаті наполегливої художньої праці візуалізували такі проблеми як втрата дитиною цілісної родини, мрії, яка не збувається, болісне переживання зради батьків, пошук свого місця у соціумі, врешті-решт спроба суїциду та подолання танатологічних настроїв. До актуалізації елітарної класики апелює вистава «Шістдесят кавових зерен та одна струна», де у стилістиці постнеоромантизму показано біографію двох геніїв ХІХ століття: Бетховена та Паганіні.

Студентський соціальний театр «EX LIBRIS» в міру накопичення творчого потенціалу реалізує виховну, комунікативну, естетичну, пізнавальну, арт-терапевтичну та катарсичну функції мистецтва. З усіх функцій, притаманних драматичному мистецтву, переваги надає суспільно-перетворюючій. Вищевикреслені естетико-культурологічні принципи роботи соціального театру дозволяють формувати в студентському середовищі стійкий інтерес і осмислену потребу перетворення суспільства. Саме ці принципи допоможуть керівникам студентських театрів сформувати у молоді актуальні культурно-мистецькі компетентності: аналізу сучасного і класичного мистецтва, ведення дискусії на мистецьку тему, аргументування власного естетичного смаку, презентування у видовищно-виразних формах літературних творів для соціально вразливих верств, дітей та ровесників.